

Ana Dumitran, *Religie Ortodoxă – Religie Reformată*

Această tendință manifestată de catolici și protestanți de asociere a apelativului de reformă doar cu evoluția propriei Biserici a condus la îmbogățirea terminologiei specifice. În special Biserica Romano-Catolică a avut nevoie de suplimentarea conceptelor, modalitățile sale de acțiune dovedindu-se cele mai diverse. Reforma catolică deja teoretizată, înțeleasă ca elementul care asigură continuitatea între Biserica medievală și cea a timpurilor moderne, ca proces de renovare interioară a Catholicismului cu începuturi care coboară în timp chiar înainte de fractura religioasă dar al cărui epicentru îl constituie Conciliul tridentin, prin intermediul laturii conservatoare a acestuia din urmă s-a asociat Contrareformei, dezavuată inițial datorită conotației sale agresive, care sugera triumful forței politice asupra religiei, reinterpretată însă ca element dialectic, ca reacție împotriva inovațiilor introduse de Protestantism. Conciliul tridentin, prin calitatea sa de garant al întregii evoluții medievale a Bisericii Catolice și prin capacitatea de a favoriza adevăratul progres, este astfel punctul de întâlnire între Reforma catolică și Contrareformă, prima precedând-o și însoțind-o pe cea de-a doua. Un derivat al lor este conceptul de restaurație catolică, recomandat spre a fi aplicat doar fenomenului de recuperare pentru Catholicism a teritoriilor intrate sub controlul protestanților.

Datorită nevoii generale de renovare, pe care a resimțit-o întreaga societate medievală occidentală în pragul veacului al XVI-lea, schimbările intervenite pe scena religioasă au fost atât cauza unor transformări manifestate în celelalte domenii ale existenței umane (politic, cultural-educational, psihologic, moral, socio-economic), cât și consecința transformărilor deja intervenite în aceste domenii. Capacitatea lor de a domina epoca în oricare dintre cele două ipostaze, cel mai adesea ele ajungând să joace ambele roluri, a condus firească, în planul științei istorice, la tendința de a le asocia denumirea perioadei de manifestare. Asocierea rigidă a debutului protestantismului cu numele lui Martin Luther, respectiv al Reformei catolice cu Conciliul tridentin a făcut să se detașeze mai întâi un "veac al Reformelor", cel de-al XVI-lea. Redefinirea celor două Reforme clasice, protestantă și catolică, și acceptarea individualității Contrareformei a condus la o necesară dilatare cronologică, rezultând astfel o "epocă a Reformei" cuprinsă între sfârșitul secolului XIV, cu încercările sale de întrunire a unui conciliu reformat, și sfârșitul secolului XVII, caracterizat de o "criză a conștiinței europene". Pe urmele istoricilor care au văzut Renașterea ca pe o parte a Evului Mediu târziu și nu ca început al Epocii Moderne, Hubert Jedin a propus chiar extragerea acestei "epoci" din istoria universală și individualizarea ei ca o perioadă distinctă, cu caracter tranzitoriu de la Evul Mediu la Evul Modern, denumind-o după conceptul care o domină, acela de "Reformă". Extinderea acestui apelativ și asupra altor forme de manifestare religioasă tratate până atunci doar ca subperioade (Reforma de până la Luther, a lui Wyclif și Hus) sau curente (anabaptismul, devenit Reforma radicală) l-a determinat pe Pierre Chaunu să porceadă la o și mai mare dilatare a segmentului cronologic care, coborât până spre mijlocul secolului al XIII-lea și urcat până în primele decenii ale celui de-al XVIII-lea, a primit numele de "timp al Reformelor".